گزارش خبر
NEWSREPORT
کد خبر: ۴۵۷۶۵۶
دوشنبه ۲۴ مرداد ۱۴۰۱ ۹:۱۳

آیا مجمع تشخیص مصلحت نظام دستخوش تغییرات خواهد شد؟

با پایان کار دور هشتم مجمع تشخیص مصلحت نظام، گمانه زنی ها درباره تغییرات احتمالی در اعضای این نهاد بالادستی به شکلی چشمگیر افزایش یافته است.

به گزارش خبرنگاران گروه جامعه گزارش خبر،به نقل از روزنامه خراسان، امروز، ۲۳ مرداد، سالگرد اعلام حکم اعضای دوره هشتم مجمع تشخیص مصلحت نظام توسط رهبر انقلاب است و به دلیل گذشت ۵ سال از حکم قبلی این پیش بینی وجود دارد که به زودی حکم دوره جدید نیز صادر شود.
به لحاظ جایگاه بسیار مهم مجمع تشخیص مصلحت نظام در جمهوری اسلامی و قانون اساسی، بررسی اجمالی داشتیم از نقش این نهاد در کشور و اعضای آن که در این دوره‌ها چه تغییر و تحولاتی را داشته است.
تاریخچه مجمع تشخیص مصلحت نظام به عنوان راهبردی‌ترین شورای مشورتی در کشور که به بالاترین سطح تصمیم گیری در جمهوری اسلامی مشورت ارائه می‌کند، نشان می‌دهد در اوج دوران جنگ تحمیلی که کشور دستخوش ناملایمات و فشارهای متعددی بود، تکرار اختلاف نظرهای قوای مختلف نظام با یکدیگر نیز افزایش یافته و در موارد زیادی باعث ورود امام خمینی (ره) به عنوان رهبری نظام به مباحث درونی قوا می‌شد، چنین روشی با دیدگاه‌های ایشان مبنی بر پرهیز از ورود مستقیم و گسترده در حوزه وظایف قوا تناسب نداشت و سرانجام پس از مکاتبات مختلف بین مقامات عالی رتبه کشور و سران قوا با امام (ره)، ایشان در تاریخ ۱۷ بهمن ۱۳۶۶ با صدور فرمانی، مجمع تشخیص مصلحت نظام را برای رسیدگی به این قبیل امور تاسیس کردند.
این مجمع در آغاز تاسیس، صرفا به منظور تشخیص مصلحت در موارد اختلاف بین مجلس و شورای نگهبان تاسیس شده بود. اما هنگامی که قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران در سال ۱۳۶۸ بازنگری شد، پس از بحث‌های مشروح درباره جایگاه مجمع تشخیص مصلحت، وظایف ۱۱ گانه‌ای مستند به اصول ۱۱۲، ۱۱۱، ۱۱۰ و ۱۷۷ قانون اساسی برعهده این مجمع قرار گرفت که عبارت بودند از ارائه مشاوره به رهبری در تعیین سیاست‌های کلی نظام، پیشنهاد چگونگی حل معضلات نظام که از طریق عادی قابل حل نیست به رهبری، تشخیص مصلحت در مواردی که مصوبه مجلس شورای اسلامی را شورای نگهبان خلاف موازین شرع یا قانون اساسی بداند، مشاوره در اموری که مقام رهبری به مجمع ارجاع می‌دهد، نظارت بر حسن اجرای سیاست‌های کلی نظام و مشاور رهبری در موارد اصلاح یا تتمیم قانون اساسی. در دوره اول مجمع که در اسفند سال ۶۶ شکل گرفت اعضای حقیقی حضور نداشتند و اعضا طبق حکم امام (ره) شامل فقهای شورای نگهبان، رئیس جمهور (آیت ا... خامنه ای)، رئیس مجلس شورای اسلامی (آیت ا... هاشمی رفسنجانی)، رئیس شورای عالی قضایی (آیت ا... موسوی اردبیلی)، نخست وزیر (میرحسین موسوی)، حجت الاسلام سید احمد خمینی فرزند امام (ره) به عنوان نماینده ایشان می‌شدند.
پس از رحلت امام خمینی (ره) و بازنگری در قانون اساسی که شامل اصول مربوط به مجمع تشخیص مصلحت نظام نیز می‌شد، حضرت آیت ا... خامنه‌ای در حکمی در مهر ۱۳۶۸ دومین دوره مجمع را با ترکیبی از اعضای حقیقی و حقوقی تشکیل دادند که این روند تاکنون ادامه داشته است. مجمع تشخیص مصلحت دارای اعضای حقیقی و حقوقی است که توسط رهبر معظم انقلاب انتخاب می‌شوند. اعضای حقوقی مجمع در دوره‌های اخیر عبارت بوده اند از فقهای شورای نگهبان، روسای سه قوه، وزیر یا رئیس دستگاهی که موضوع مورد بحث در مجمع مربوط به آن می‌شود ورئیس کمیسیون مربوط در مجلس شورای اسلامی که به این شخصیت‌های حقوقی در دوره قبل دبیر شورای عالی امنیت ملی نیز اضافه شد همچنین از دوره هشتم رئیس ستاد کل نیروهای مسلح نیز عضو حقوقی مجمع است.
وضعیت متفاوت لاریجانی و روحانی در مجمع
نکته جالب در آخرین حکم رهبر انقلاب که ۲۳ مرداد ۱۳۹۶ صادر شد این بود که اعضای حقیقی مجمع که در قید حیات بودند تغییری نکردند و به جای آیت ا... هاشمی رفسنجانی، آیت ا... واعظ طبسی، حسن حبیبی و عسگراولادی که در دوره هفتم از دنیا رفته بودند، شش نفر شامل حجت الاسلام والمسلمین رئیسی تولیت وقت آستان قدس رضوی، حجت الاسلام مجتهد شبستری امام جمعه سابق تبریز، احمد توکلی نماینده سابق مجلس، محمد باقر قالیباف شهردار وقت تهران، سید محمد میرمحمدی و سید محمد صدر معاون سابق وزیر امور خارجه اضافه شدند ضمن این که در دوره قبل شکل وضعیت عضویت حجت الاسلام حسن روحانی رئیس جمهور وقت و علی لاریجانی رئیس مجلس وقت نیز تغییر کرد. این دو نفر علاوه بر عضویت در مجمع به عنوان حقوقی رئیس جمهور و رئیس مجلس، دیگر عضویت حقیقی نداشتند که این یعنی در پایان دوره مسئولیت شان نیاز به صدور حکم عضویت مجمع از سوی رهبری داشتند به همین دلیل علی لاریجانی یک روز پس از پایان ریاستش در مجلس شورای اسلامی در ۸ خرداد ۱۳۹۹، با حکم رهبر انقلاب به عضویت حقیقی مجمع منصوب شد، اتفاقی که درباره حسن روحانی روی نداد و وی از ۱۲ مرداد ۱۴۰۰ که ریاست جمهوری را به ابراهیم رئیسی تحویل داد، چنین حکم انتصابی نگرفت.
ماجرای ریاست مجمع تشخیص
نکته جالب دیگر در عمر ۳۵ ساله مجمع تشخیص مصلحت موضوع ریاست این مجمع است. در دوره اول از اسفند ۶۶ تا مهر ۶۸ رئیس جمهور (آیت ا... خامنه‌ای) ریاست مجمع را داشت و از آن زمان تا ۱۹ دی ۱۳۹۵ (۲۷ سال)، آیت ا... هاشمی رفسنجانی این جایگاه را با حکم رهبری بر عهده داشت. با فوت وی، موضوع ریاست مجمع هم به مسئله‌ای مهم تبدیل شد. ابتدا آیت ا... موحدی کرمانی به صورت موقت رئیس مجمع تشخیص شد. با اعلام حکم جدید اعضا در ۲۳ مرداد ۱۳۹۶ (۶ ماه پس از فوت مرحوم هاشمی رفسنجانی) آیت ا... هاشمی شاهرودی رئیس سابق قوه قضاییه و عضو فقهای شورای نگهبان، همزمان با عضویت حقوقی به عنوان فقیه شورای نگهبان، به عضویت حقیقی مجمع نیز منصوب و به عنوان رئیس مجمع تشخیص مصلحت نظام نیز انتخاب شد. آیت ا... محمود هاشمی شاهرودی نیز در ۳ دی ۹۷ از دنیا رفت و پس از وی آیت ا... آملی لاریجانی با حکم رهبر انقلاب تاکنون به عنوان رئیس مجمع تشخیص مصلحت نظام منصوب شده است. در هفته‌های اخیر شایعاتی درباره ریاست مجمع مطرح شده بود و برخی از ریاست علی لاریجانی یا حتی حسن روحانی صحبت می‌کردند که با توجه به روحانی بودن رئیس مجمع در ۳۵ سال گذشته از یک سو و عدم حکم عضویت حقیقی روحانی پس از ریاست جمهوری، شانس زیادی نمی‌توان برای این دو در نظر گرفت.
تدابیر رهبری برای دوره هشتم

رهبر انقلاب در دوره هشتم و در حکم انتصاب دستوراتی برای تغییرات در ساختار و محتوا را مورد توجه قرار دادند که سامان بخشیدن به مجموعه‌سیاست‌های کلّی و بازنگری در عناوین و نیز در فرایند تعیین و تنظیم آن، سامان بخشیدن به مسئله نظارت بر اجرای سیاست‌ها، سازوکار لازم برای ارزیابی کارآمدی و اثربخشی سیاست‌ها، ایجاد انسجام کامل در ساختار تشکیلاتی و مدیریتی و تمرکز برنامه‌ها بر اساس آیین‌نامه مصوّب و چابک‌سازی تشکیلات و حذف بخش‌های موازی و غیر ضروری از جمله این دستورات بود.

طبق حکم ۲۳ مرداد ۹۶ رهبری ۳۸ نفر به عنوان عضو حقیقی منصوب شدند که عبارت بودند از:آیات و حجج اسلام سیّدمحمود هاشمی شاهرودی، احمد جنتی، امینی نجف‌آبادی، موحدی کرمانی، ناطق نوری، حسن صانعی، محسنی اژه‌ای، مجتهد شبستری، سیّدابراهیم رئیسی، درّی نجف‌آبادی، محمّدی‌عراقی، مجید انصاری، مصباحی‌مقدم؛ و آقایان: غلامرضا آقازاده، علی آقامحمّدی، محمود احمدی‌نژاد، محمّدجواد ایروانی، محمّدرضا باهنر، احمد توکّلی، سعید جلیلی، غلامعلی حدّادعادل، داوود دانش‌جعفری، پرویز داودی، محسن رضایی، سیّدمحمد صدر، محمّدحسین صفارهرندی، محمّدرضا عارف، محمّد فروزنده، سیّدحسن فیروزآبادی، محمّدباقر قالیباف، حسین محمّدی، حسین مظفّر، سیّدمصطفی میرسلیم، سیّدمحمّد میرمحمّدی، سیّدمرتضی نبوی، علی‌اکبر ولایتی، صادق واعظ زاده و آقای احمد وحیدی. همچنین گفتنی است در بین ۳۸ عضو حقیقی دوره هشتم، ۱۳ عضو روحانی و ۲۵ عضو غیر روحانی هستند که در میان اعضای غیر روحانی دریابان علی شمخانی دبیر شورای عالی امنیت ملی، سرلشکر محمد باقری رئیس ستاد کل نیروهای مسلح، مرحوم سرلشکر حسن فیروز آبادی رئیس سابق ستادکل نیروهای مسلح و سردار احمد وحیدی وزیر فعلی کشور از جمله اعضای نظامی به شمار می‌روند. در ۵ سال گذشته علاوه بر مرحوم هاشمی رفسنجانی، سید محمد میرمحمدی، آیت ا... ابراهیم امینی و سرلشکر سیّدحسن فیروزآبادی از دنیا رفتند، همچنین با حضور محسن رضایی به عنوان معاون اقتصادی رئیس جمهور در دولت سیزدهم، در تاریخ ۲۸ شهریور ۱۴۰۰، طی حکمی از سوی رئیس مجمع تشخیص مصلحت نظام، محمد باقر ذوالقدر به عنوان دبیر مجمع تشخیص مصلحت نظام منصوب شد اتفاقی که با توجه به روند انتصاب دبیر مجمع توسط رهبری در دوره‌های قبل، بی نظیر بود.

از دیگر نکات جالب این که قدیمی‌ترین عضو در قید حیات مجمع آیت ا... موحدی کرمانی است، همچنین در هیچ دوره‌ای رهبر انقلاب عضوی از مجمع را تا زمان فوت یا پایان دوره عزل نکرده اند حتی در اوج ماجراهای انتخابات ۸۸ نیز رهبری، میرحسین موسوی را تا پایان دوره عزل نکردند. برخی شایعات از عدم انتصاب محمود احمدی نژاد رئیس جمهور اسبق در دوره جدید می‌گویند. علاوه بر احمدی‌نژاد، احتمال تغییر برخی دیگر از اعضای مجمع نیز در فضای رسانه‌ای مطرح شده است. در مجموع نظر نهایی با مقام معظم رهبری است و باید دید در روزها یا حتی ساعات آینده که حکم دوره جدیدی صادر می‌شود چه افرادی عضویت در دوره نهم مجمع تشخیص مصلحت نظام را تجربه می‌کنند.